

„დისკურსის დომინირება“ ქართულ მედიაში

გიორგი ყიფიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ფსიქოლოგიისა და განათლების მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ნეოლიბერალური იდეოლოგიის სოციალურ ფსიქოლოგიაზე გავლენის კვლევით დაინტერესებული ფსიქოლოგები მიიჩნევენ, რომ სოციალური ფსიქოლოგიის უპირველესი ამოცანა არის კვლევა, თუ რა ტიპის იდეოლოგიური თვალსაზრისებია დომინანტური მას-მედიაში (Nafstad H. et al, 2007; Nafstad H. Blakar R., 2012). მედიის დისკურსი განსაკუთრებით მოსახერხებლად ითვლება ძალაუფლებისა და იდეოლოგიის შესასწავლად (Fairclough, 1995), რადგან მას-მედია თანამედროვე საზოგადოებაში ფუნქციონირებს, როგორც საზრისის წარმოების მთავარი მექანიზმი (Hermans & Kempen, 1998).

დისკურსის მკვლევარები იდეოლოგიას ხედავენ როგორც საზოგადოების კონსტრუირებისა და რეპრეზენტაციის გარკვეულ მეთოდებს, რომლებიც ქმნის ძალაუფლების, დომინირებისა და ექსპლუატაციის არათანაბარ ურთიერთმიმართებებს. იდეოლოგია დისკურსის მეშვეობით აწესებს ნორმებს (Fairclough, Mulderrig, Wodak 2011, 371).

დისკურსის კრიტიკული ანალიზი არის დისკურსის ანალიტიკური კვლევა, რომელიც სწავლობს თუ როგორ ხდება კონტროლი და მანიპულირება იმ მიზნით, რომ მოხდეს სოციალური კოგნიციის დეტერმინირება, სოციალური ძალაუფლების გამოყენებისა და უთანასწორობის ჩამოყალიბება, რეპროდუქცია, ლეგიტიმაცია და წინააღმდეგობის გაწევა ტექსტსა და საუბარში (Van Dijk, 2012). განსაკუთრებით საყურადღებოა მეთოდი იმ თვალსაზრისით, რომ ის იძლევა ფარული საზრისების გამოვლენის შესაძლებლობას ტექსტში.

ვან დეიკმა (2000) ბრიტანეთის საპარლამენტო დებატების დისკურსის კრიტიკული ანალიზით აჩვენა, თუ როგორ იყენებენ კანონმდებლები ძალაუფლებას თავიანთი ინტერესების მხარდასაჭერად. ასევე ნორვეგიული მედიის დისკურს-ანალიზმა აჩვენა, რომ ინდივიდუალიზმი იზრდება კოლექტივისტური ღირებულებების ხარჯზე (Nafstad's et al., 2007).

როგორც დისკურსის მკვლევარები აღნიშნავენ, ძალაუფლების გამოყენების ერთ-ერთი გზაა კონტექსტის კონტროლი. როდესაც ნაკლებად ძლიერი ჯგუფი გამოირიცხება წვდომის ან კონტექსტური სტრუქტურებისგან, შედეგად ვიღებთ "დისკურსის დომინირებას" [Van Dijk, 1993, p. 260]. კერძოდ, ხდება ზოგიერთი საპირისპირო თვალსაზრისის ცენზურა, მოწინააღმდეგეთა გარკვეული მოსაზრებები არასდროს ისმის, და კონკრეტული პერსპექტივები უგულებელყოფილია.

დისკურს-ანალიზის დროს თემატური ჩარჩოების მოძიება მოსახერხებელი მიდგომაა იმ ბლოგ-პოსტების, პრეს-რელიზების, ახალი ამბების სიმბოლური მნიშვნელობის დეკონსტრუქციისთვის, რომლებიც მიზნად პოლიტიკის ცვლილებას ისახავს. თემატურ ჩარჩოებს განსაზღვრავენ, როგორც „რწმენის, აღქმისა და შეფასების ფუძემდებლურ სტრუქტურებს“, რომლებიც "შერჩევით

ყურადღებას ამახვილებენ კომპლექსური რეალობიდან რამდენიმე მნიშვნელოვან მახასიათებელსა და ურთიერთობაზე” (D. Schön and M. Rein, 1994).

მედიაში თემატური ჩარჩოები, როგორც წესი, ხშირად გამოიყენება რთული სტრატეგიების გამარტივებისა და კონკრეტული ”რეალობის” სურათის დახატვის მიზნით და ისინი ავლენს დომინანტურ მესიჯებს, რომლებიც ფუნქციონირებს როგორც უთანასწორობის, გამორიცხვის, დომინირებისა და ძალაუფლების ფართო შაბლონების ნაწილი (Braun, 2016). თემატური ჩარჩოების კვლევა აჩვენებს, რომ, მაგალითად, სატელეკომუნიკაციო ინდუსტრია აშშ-ში საკუთარი ინტერესების განმტკიცების მიზნით შეტყობინებათა ისეთ ჩარჩოებს ავრცელებს, რომლებიც რეალობას ამახინჯებენ (Schafer, 2017).

ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა საკითხის კვლევა, ადგილი აქვს თუ არა ქართულ მედიაში დისკურსის დომინირებას ნაკლები ძალაუფლების ჯგუფის კონტექსტიდან გამორიცხვის მიზნით საზოგადოებისთვის აქტუალური საკითხების განხილვის დროს.

ამ მიზნით შერჩეულ იქნა სატელევიზიო მაუწყებლობაში მცირეწლოვანთა დაცვის საკითხი, რადგან ეს თემა 2004 წლიდან 2021 წლამდე პერიოდულად მწვავე დისკურსიას იწვევდა საზოგადოებაში სხვადასხვა ინტერესის მქონე ჯგუფებს შორის.

საერთაშორისო სტანდარტით სატელევიზიო მაუწყებლობისას პრიორიტეტი ენიჭება მცირეწლოვანთა დაცვას და მედიის თავისუფლება იზღუდება, თუ მასალამ შეიძლება მავნე ზეგავლენა მოახდინოს არასრულწლოვანზე. რეგულირებისა და სანქცირების, დაჯარიმების უფლება განვითარებულ ქვეყნებში დამოუკიდებელ მარეგულირებელ ორგანოს ენიჭება. საქართველოში 2001 წლიდან სწორედ ამ მოდელის მიხედვით შეიქმნა ტელეკომუნიკაციის ეროვნული კომისია ევროპული სტრუქტურების რეკომენდაციის საფუძველზე.

გავეცნოთ თუ რა თემატური ჩარჩოები გამოიყენება მედიის ტექსტებში მცირეწლოვანთა დაცვასთან დაკავშირებული პოლიტიკის მიმართებით. ამ მიზნით მიზანშეწონილია გავნიხილოთ ის პუბლიკაციები, რომელიც შეიცავს მაუწყებლობის კანონპროექტთა განხილვაში მონაწილე სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენელთა პოზიციას.

კვლევის დიზაინი.

გაანალიზდა ტექსტები, რომლებშიც განხილული იყო სატელევიზიო მედიის რეგულირების პოლიტიკა მცირეწლოვანთა დაცვის მიზნით კანონმდებლობის მიღებასთან დაკავშირებული დისკუსიების დროს. ამ ტექსტებში შედის პრეს – რელიზები, ბლოგ – პოსტები და სარედაქციო წერილები, კომუნიკაციების კომისიისა და კომუნიკაციების კომისიის მომხმარებელთა უფლებების დამცველის წლიური ანგარიშები. ინტერნეტში ძებნისათვის ასევე გამოყენებულ იქნა საკვანძო

სიტყვები: „ზნეობის დაცვა“, „მას მედია და თვითრეგულირება“, „არასრულწლოვანთა დაცვა მავნე ზემოქმედებისგან“. შეროვილი ტექსტები განაალიზდა "თემატური პატერნების" განმეორებათა დასადგენად, დისკურსული წარმონაქმნებისა და მნიშვნელობათა სისტემის იდენტიფიცირებისთვის (Lemke, 1995).

დისკურსები განიხილებოდა თითოეული წინადადებაში თანმიმდევრულად, შესაბამისი თემებისა და ფუნქციების კატეგორიზაცია მოხდა ტექსტის მიხედვით გამოვლენილი სატელეკომუნიკაციო რეგულირების უფრო ფართო დისკურსის ან ზოგადად, საზოგადოებაში არსებული კონტექსტის მიხედვით. ტექსტის რამოდენიმე დეტალური წაკითხვისა და შესაბამისი დისკურსების კოდირების შემდეგ, ხდებოდა დომინანტური თემების გამოკვეთა.

მედიის პუბლიკაციები ორ პერიოდად დაიყო: 2012 წლამდე და 2012 წლის შემდეგ, რადგან საქართველოში 2012 წლიდან შეიცვალა ხელისუფლება, რომელსაც ექსპერტთა დიდი ნაწილი უკიდურესი ნეოლიბერალური პოლიტიკის გამტარებლად მიიჩნევდა (Appel H. 2018, Berekashvili B. 2013, Gabitsinashvili M, 2019 Gugushvili D. 2017). გარკვეულად ასეთ დაყოფას იმანაც შეუწყო ხელი, რომ 2013 წლიდან კომუნიკაციების კომისიამ ახალი პოლიტიკა წამოიწყო, რაც გამოწვეული იყო ევროპის კავშირთან საკანონმდებლო ჰარმონიზაციის მოთხოვნით.

2003-2012 წლების პუბლიკაციების დისკურს ანალიზი. სულ მოპოვებულ იქნა 52 სტატია, რომელიც ეხებოდა მას-მედიაში ზნეობრივი სტანდარტებისა და არასრულწლოვანთა დაცვას მავნე ზემოქმედებისგან. ამ სტატიათა ჩამონათვალი განთავსებულია ჩვენს სტატიაში (Kipiani G., 2010). გამოიყო შემდეგი 4 თემატური ჩარჩო: 1.მაუწყებლების მიმართ სანქციების გაუქმება; 2.გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა; 3.მაუწყებლების მიერ თვითრეგულირება; 4.ზნეობის ნორმებისა და მცირეწლოვანთა დაცვა მავნე ზემოქმედებისგან. მედიის დისკურსის კრიტიკული ანალიზი აჩვენებს, რომ მედიაში დომინანტური თემებია „კანონის დარღვევებისთვის სანქციების გაუქმება“, „გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა“ და „მედიის თვითრეგულირება“. თემატური ჩარჩო „ზნეობის ნორმებისა და არასრულწლოვანთა დაცვა იშვიათად თუ იმსახურებს მედიის ყურადღებას. ასევე გამოიყო შემდეგი ინტერესის ჯგუფები და პოლიტიკური აქტორები თემატურ ჩარჩოების განსხვავებული გამოყენების თვალსაზრისით: პარლამენტის წევრები, სახალხო დამცველი, კომუნიკაციის კომისია და მაუწყებლები, ადამიანის უფლებათა დამცველი და მედიის უფლებათა დამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციები, რელიგიური ორგანიზაციები.

2003 - 2012 წლების პერიოდის მედიის პუბლიკაციათა დისკურს ანალიზი აჩვენებს, პარლამენტის წევრთა, სახალხო დამცველის, კომუნიკაციის კომისიის, უფლებადამცველ არასამთავრობოთა და მაუწყებელთა პოზიცია პუბლიკაციათა აბსოლუტურ უმეტესობაში იცავს მაუწყებელთა ინტერესებს და ამტკიცებს, რომ დარღვევებისთვის მაუწყებლების დასჯა და სანქციის დაკისრება არ შეიძლება,

ასევე თვითრეგულირების საკითხებშიც ერთსულოვანია ეს ჯგუფები და მათი აზრით, თვითრეგულირება არ უნდა გულისხმობდეს დაჯარიმებას, მათ მიერ ამავე დროს საერთოდ არ ხდება არასრულწლოვანთა დაცვის თემის არც ხსენება და არც განხილვა. ეს ჯგუფები მხოლოდ დარღვევებისთვის სანქციების გაუქმებაზე, სახელმწიფოს ჩაურევლობასა და თვითრეგულირების აუცილებლობაზე მიუთითებენ.

პარლამენტის წევრთა მიერ გამოთქმული არგუმენტები ერთმნიშვნელოვანია. პარლამენტის თავმჯდომარე აღნიშნავს: „ეთიკის კოდექსი ყველა პროფესიის წარმომადგენელს სჭირდება. ჟურნალისტსაც და პოლიტიკოსსაც, მაგრამ ეს კოდექსი არ უნდა იყოს ისეთი ჩარჩოების დამწესებელი, რომელიც შელახავს ან შეზღუდავს სიტყვის ან მაუწყებლობის თავისუფლებას“ (გულუა, 2006).

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ პუბლიკაციებში ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების წარმომადგენლები საერთოდ არ ეხებიან მედიაში მცირეწლოვანთა დაცვის საკითხს. მაუწყებელთა წარმომადგენლები კატეგორიულ წინააღმდეგობას გამოხატავენ, რადგან მიაჩნიათ, რომ სახელმწიფოს მხრიდან რეგულირება სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვა იქნება, რაც დაუშვებელია საქართველოში (მჭედლიძე, 2008). როგორც ვხედავთ, მედიაში ძალაუფლების მქონე ჯგუფები ძირითადად იცავენ პოზიციას, რომლის მიხედვით სახელმწიფო არ უნდა არეგულირებდეს და ახდენდეს სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვას და მედიის თავისუფლების უზრუნველყოფა პრიორიტეტული ხდება მცირეწლოვანთა დაცვასთან შედარებით საერთაშორისო სტანდარტების საწინააღმდეგოდ. ზნეობისა და მცირეწლოვანთა მავნე ზეგავლენისგან დაცვის საკითხები განსაკუთრებული სიმწვავეით წამოჭრილია მხოლოდ რელიგიური ორგანიზაციების, კერძოდ კი მართლმადიდებელი ეკლესიის წარმომადგენელთა განცხადებებში, რომლებიც მიუთითებენ ზნეობრივი ნორმების უგულვებელყოფას მედიაში. ამ საკითხზე გამახვილებული არის განსაკუთრებული ყურადღება ქართული ეკლესიის წმინდა სინოდის სამი სხდომის ოქმში (წმინდა სინოდის 21 დეკემბრის სხდომის ოქმი, 2006; 27 ივნისის სხდომა, 2008; 20 დეკემბრის სხდომის ოქმი, 2011).

2012 წლის შემდგომი პუბლიკაციების დისკურსის კრიტიკული ანალიზი. პუბლიკაციები ძირითადად მოიცავს ევროკავშირის რეკომენდაციების შესაბამისად შექმნილი კანონპროექტის შესახებ სხვადასხვა ინტერესის ჯგუფების პოზიციას.

პუბლიკაციათა 16 სათაურის (იხილე ცხრილი 2) ანალიზი აჩვენებს, რომ სათაურთა უმეტესობაში მედიის დამოკიდებულება კანონპროექტის მიმართ უარყოფითია, რადგან კანონპროექტი განიხილება როგორც მედიის თავისუფლების არალეგიტიმური შეზღუდვა, სათაურებში უპირატესად ნახსენებია თავისუფლების შეზღუდვა და სიძულვილის ენა, არასრულწლოვანთა დაცვა მხოლოდ ერთ შემთხვევაშია ნახსენები, ისიც, როგორც პრობლემის

ალტერნატიული გადაწყვეტის თანაბარი მნიშვნელობის არგუმენტი (არასრულწლოვნების მავნე ზეგავლენისგან დაცვა თუ კანონი მედიის შეზღუდვისთვის?, 2019), როდესაც საერთაშორისო სტანდარტი მცირეწლოვანთა ინტერესების დაცვის პრიორიტეტისკენ მოუწოდებს. კანონპროექტის მთავარი მიზანი იყო სწორედ არასრულწლოვანთა დაცვის მექანიზმის დამკვიდრება, პუბლიკაციათა ტექსტებში კი მთავარი თემა გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის დაუშვებლობაა. პუბლიკაციათა უმეტესობის შინაარსი იხრება კანონპროექტის უარყოფითი შეფასებისკენ, პუბლიკაციებში ყველაზე ხშირად კანონპროექტის მოწინააღმდეგეები მიმართავენ სიძულვილის ენის თემატურ ჩარჩოს, შემდეგ სახელმწიფო რეგულირებისა და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის დაუშვებლობის თემას. კანონპროექტის მომხრე პარლამენტის უმრავლესობის წევრებს კი მიაჩნიათ, რომ გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა და სახელმწიფო რეგულირება დასაშვებია, მაგრამ არც ისინი არ ახსენებენ მცირეწლოვანთა დაცვის თემას.

2013 წლის შემდეგ პერიოდშიც პუბლიკაციებში არაა გაშუქებული ადამიანის უფლებათა დამცველ ორგანიზაციათა პოზიცია მედიაში მცირეწლოვანთა დაცვასთან დაკავშირებით; მეტიც არასრულწლოვანის უფლებების დაცვა საერთოდ აღარაა ნახსენები.

ცხრილი 2. მაუწყებლობის კანონპროექტის შესახებ პუბლიკაციათა სათაურები.

1. "ოცნება" 2020 წლის არჩევნების წინ განსხვავებული აზრის განეიტრალებისთვის ემზადება"
2. ყველანი სიტყვის თავისუფლების წინააღმდეგ
3. ამ ხალხს ძალიან ექაჩება საბჭოთა წარსული
4. არასამთავრობოები: „მაუწყებლობის შესახებ“ კანონში დაგეგმილი ცვლილებები გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის რისკებს ქმნის
5. კანონპროექტი ქმნის გამოხატვის თავისუფლების თვითნებური შეზღუდვის რისკებს – არასამთავრობოები
6. კოალიცია მედიის ადვოკატებისთვის მიიჩნევს, რომ მაუწყებლობის თვითრეგულირებას მიკუთვნებული საკითხების რეგულირებაში გადატანა დაუშვებელია
7. GNCC-მ არ უნდა დაარეგულიროს სიძულვილის ენის საკითხები
8. "ნაბიჯი უკან" — კომუნიკაციების კომისია სიძულვილის ენის კანონით დარეგულირებას ითხოვს
9. „ჩვენ უკვე გვაქვს კანონმდებლობა, რომელიც სჯის შეურაცხყოფას ძალიან ცალსახად"

10. არასრულწლოვნების მავნე ზეგავლენისგან დაცვა თუ კანონი მედიის შეზღუდვისთვის?
11. კახა ბექაური სიძულვილის ენის კანონით დარეგულირებას მოითხოვს
12. საჭიროების შემთხვევაში გამოხატვის თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს – კობახიძე
13. მაუწყებლების თვითრეგულირებიდან რეგულირებამდე — კომუნიკაციების კომისიის კანონპროექტი
14. გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის მცდელობები საქართველოში
15. კომუნიკაციების კომისია საერთაშორისო პარტნიორებს სიძულვილის ენის პრობლემების განსახილველად იწვევს
16. კომუნიკაციების ეროვნული კომისია გამოხატვის თავისუფლებაზე რეგულაციების დაწესებას გეგმავს
17. კომუნიკაციების კომისია ითხოვს დაჩქარდეს სიძულვილის ენის რეგულირებაზე კანონპროექტის განხილვა

კანონპროექტის შესახებ მედიის პუბლიკაციათა სათაურების ჩამონათვალის გაცნობა თვალნათლივ აჩვენებს თემატური ჩარჩოების პრიორიტეტს კანონპროექტის უარყოფითი შეფასებისკენ. როგორც ვხედავთ, ყველა პუბლიკაციიდან მხოლოდ ერთი ასახელებს სათაურში მცირეწლოვანთა დაცვას, 17 სათაურიდან 12 უარყოფითი შეფასებას აძლევს კანონპროექტს, 5-ს სათაური კი ნეიტრალურია. არცერთი პუბლიკაცია არ ანიჭებს უპირატესობას მცირეწლოვანთა დაცვის ინტერესს.

პუბლიკაციებში 2012 წლიდან გამოვლინდა 6 თემატური ჩარჩო მაუწყებლობის კანონის ცვლილებებთან დაკავშირებით:

1. ევროდირექტივის შესრულება
2. შეურაცხყოფა და სიძულვილის ენა, ცილისწამება
3. გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა(ცენზურა) დაუშვებელია,
4. სახელმწიფო რეგულირება დასაშვებია
5. თვითრეგულირების გაძლიერება
6. არასრულწლოვანთა დაცვა

ამ პერიოდში ისევ მხოლოდ მართლმადიდებლური ეკლესიის წარმომადგენელთა პუბლიკაციებში თუ ნახავთ მაუწყებლობაში ზნეობის სტანდარტების უგულვებელყოფის შესახებ ინფორმაციას (საშობაო ეპისტოლე, 2017; სააღდგომო ეპისტოლე, 2018; საშობაო ეპისტოლე, 2019), მაგრამ მედია საშუალებები იშვიათად

ახდენენ რელიგიურ ორგანიზაციების წარმომადგენელთა პოზიციის გაშუქებას მაუწყებლობის კანონპროექტის განხილვათა საანგარიშო სტატიებში. მიუხედავად იმისა, რომ მედია აღნიშნავს, რომ ცხარე დისკუსიაა მაუწყებლობის კანონის ცვლილებების კანონპროექტებზე, კანონპროექტის გაშუქებისას მედია არ ახსენებს არასრულწლოვანთა მორალური განვითარების დაცვის ინტერესს, შესაბამის არგუმენტებს და არც იმ ჯგუფებს, ვინც ამ პოზიციას იცავენ.

განვიხილოთ ცალკეულ პუბლიკაციებში თემატური ჩარჩოების თავისებურებები. გაზეთის "რეზონანსი" სტატიაში სათაურით, "ოცნება" 2020 წლის არჩევნების წინ განსხვავებული აზრის განეიტრალებისთვის ემზადება" (ქართული პრესის მიმოხილვა, 2019) წარმოადგენს გაზეთის მიერ სხვადასხვა მხარის პოზიციათა მიმოხილვას კანონპროექტზე. პუბლიკაციის სათაურშივე მოცემულია პოზიცია, რომელიც ვარაუდობს, რომ კანონპროექტის მიზანი კრიტიკული აზრის ჩახშობაა მმართველი უმრავლესობის მიერ. შემდეგ ტექსტის პირველივე წინადადებაში ასევე მოცემულია დაგეგმილი ცვლილების უარყოფითი შეფასება, კერძოდ, მითითებულია, რომ კანონპროექტი „უკვე შეფასდა, როგორც მმართველი პარტიის ახალი გეგმა განსხვავებული და კრიტიკული აზრის გასანეიტრალებლად“. პუბლიკაციის დისკურსი კონცენტრირებულია სიძულვილის ენაზე და მცირეწლოვანთა დაცვის საკითხი არ განიხილება არც კანონპროექტის მომხრე, არც მოწინააღმდეგე პარლამენტართა მიერ.

მთელ პუბლიკაციაში სიძულვილის ენის შეზღუდვა, როგორც კანონის ცვლილების მთავარი მიზეზი, ნახსენებია 14-ჯერ, არასრულწლოვანთა დაცვა კი მხოლოდ ერთხელ, მაშინ, როდესაც კომუნიკაციების კომისიის და კომისიასთან მოქმედი მომხმარებელთა უფლებების დამცველის წლიურ ანგარიშებში (მომხმარებელთა ინტერესების საზოგადოებრივი დამცველის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2017; კომუნიკაციების ეროვნული კომისია, წლიური ანგარიში, 2018) განსაკუთრებით იყო ხაზგასმული არსებული პროცედურის არაეფექტურობა არასრულწლოვანთა დაცვის მიმართულებით და დასაბუთებული იყო ცვლილების აუცილებლობა სახელმწიფო რეგულირების შემოღების დაწესებით, მაგრამ არც სტატიის ავტორი და არცერთი გამოკითხული რესპონდენტი არ ეხება არასრულწლოვანთა დაცვის საკითხს. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ მომხმარებელთა უფლებების დამცველის ეს პოზიცია მედიის არცერთ პუბლიკაციაში არ არის ასახული.

კომუნიკაციების კომისიის მიერ კანონპროექტის მომზადების მთავარ მიზეზად სახელდება, რომ ევროპის საბჭო ითხოვს სახელმწიფო რეგულირების შემოღებას (ქავთარაძე, 2019), მაგრამ არ ხდება არგუმენტების მითითება, რატომ დგას დღის წესრიგში ეს მოთხოვნა. კომუნიკაციების კომისიის განცხადებებში ხდება მხოლოდ სიძულვილის ენის შეზღუდვის არგუმენტაცია (რადიო „თავისუფლება“, ივნისი 13, 2019). ამ დროს კანონით კომისიას ევალება ორი მხარის, მაუწყებელთა და მომხმარებელთა ინტერესების ურთიერთშეთანხმება (კანონი მაუწყებლობის

შესახებ, 2001, მუხლი 50), მაგრამ მომხმარებელთა ინტერესის დასახელება არ ხდება.

პუბლიკაციაში „ევრო დირექტივა თუ ცენზურის საფრთხე“ (2019) აქცენტია ცენზურაზე („ცენზურა“ ტექსტში ნახსენებია 6-ჯერ), ასევე სახელმწიფო რეგულირების დაუშვებლობაზე, როდესაც არასრულწლოვანთა დაცვა მხოლოდ ერთხელ არის ნახსენები, ისიც მხოლოდ როგორც კანონპროექტის დასახელება, მაგრამ საერთოდ არ არის განხილული არასრულწლოვანთა დაცვის საკითხი და ამ პრობლემის მოგვარების გზები, ისევე როგორც სხვა პუბლიკაციებში.

პუბლიკაციაში ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენელი მარიამ გოგოსაშვილი ცენზურად მიიჩნევს ხელისუფლების ჩარევას დარღვევის შემდგომ, როდესაც ცენზურად მაუწყებლობის შინაარსის წინასწარი კონტროლი მიიჩნევა.

როგორც ვხედავთ, დისკურსში მონაწილენი თემის განვითარებას ძირითადად ახდენენ სიძულვილის ენის სახელმწიფო ჩარევით შეზღუდვის დაუშვებლობის კონტექსტში, მედიის თავისუფლების დამცველებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის კანონპროექტის დაწუნების მთავარი მიზეზი სწორედ სახელმწიფოს ჩარევაა, რაც საყოველთაოდ მიღებულ ზომას წარმოადგენს დასავლურ სამყაროში.

როგორც ვხედავთ, კანონის მიღების მოწინააღმდეგეებსა და მომხრეებს სხვადასხვა აქცენტები აქვთ არგუმენტაციის დროს, კანონპროექტის მომხრეთა არგუმენტები ეხება ბილწსიტყვაობის, შეურაცხყოფისა და სიძულვილის ენის შეზღუდვის აუცილებლობას, ევროკავშირის დირექტივის შესრულებას, მოწინააღმდეგეების არგუმენტები კი ეყრდნობა სიძულვილის ენის შეზღუდვისა და სახელმწიფო ჩარევის დაუშვებლობას, კანონპროექტის მოწინააღმდეგეები არ ახსენებენ ბილწსიტყვაობისა და შეურაცხყოფის თემებს, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ორივე მხარისათვის საერთოა, რომ არცერთი არ ეხება არასრულწლოვანთა დაცვის საკითხს და მის მნიშვნელობას (ამ ხალხს ძალიან ექაჩება საბჭოთა წარსული, 2019).

ზემოთ აღნიშნულ მიმოხილვებში ფიგურირებს თითქმის ყველა ინტერესთა ჯგუფის წარმომადგენელი, გარდა მცირეწლოვანთა უფლებების დაცვით დაინტერესებული პირებისა, რაც გვაძლევს უფლებას გავაკეთოთ დასკვნა, რომ მცირეწლოვანთა უფლებების დამცველი პირები მედიისთვის არასასურველ რესპონდენტებს წარმოადგენენ და დისკურსიდან მათი გამორიცხვა ხდება. განსხვავებით 2003-2012 წლის პერიოდისგან მედიის პუბლიკაციებში 2013 წლიდან საერთოდ არ არის ნახსენები მცირეწლოვანთა ინტერესებისა და ზნეობის დამცველთა პოზიცია, ერთ-ერთი პუბლიკაციიდან ირკვევა, რომ კომისიამ მოაწყო კანონპროექტის განხილვის რამდენიმე შეხვედრა, მაგრამ შეხვედრის ანგარიშებში არ არის ნახსენებიც კი მომხმარებელთა უფლებების დამცველი ან მისი პოზიცია (ჩადუნელი, 2019, ქავთარაძე, 2019).

საბოლოოდ კანონპროექტის მიღება ევროკავშირის ექსპერტების რეკომენდაციების შესაბამისად საპარლამენტო უმრავლესობის მხარდაჭერით განხორციელდა, მიუხედავად იმისა, რომ საკითხის გაშუქება და თვითრეგულირების შენარჩუნების არგუმენტაცია მედიაში ხდებოდა ნეოლიბერალური დისკურსის შესატყვისი თავისუფლების შეზღუდვისა და სახელმწიფო ჩარევის (რეგულირების) დაუშვებლობით, რაც ასევე ადასტურებს უკიდურესი ნეოლიბერალიზმის იდეოლოგიის დომინირებას ქართული საზოგადოების გარკვეულ ჯგუფებში.

ამრიგად, დისკურსის კრიტიკული ანალიზი აჩვენებს, რომ ქართულ მედიაში ადგილი აქვს დისკურსის კონტექსტის მართვას ძალაუფლების მქონე ჯგუფების - პირველ რიგში, მედიის წარმომადგენლებისა და მაუწყებლების მიერ, ასევე პარლამენტის წევრები და არასამთავრობო სექტორის აქტივისტებიც არ ახსენებენ მცირეწლოვანთა მავნე ზემოქმედებისგან დაცვის მნიშვნელობას და ფაქტიურად ახდენენ საკითხის იგნორირებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

ამ ხალხს ძალიან ექაჩება საბჭოთა წარსული, 2019,

<https://www.kvirispalitra.ge/politic/54441-qam-khalkhs-dzalian-eqacheba-sabcothatsarsuliq.html?device=xhtml>, ნანახია 5.11.2022.

არასრულწლოვნების მავნე ზეგავლენისგან დაცვა თუ კანონი მედიის შეზღუდვისთვის? <https://edu.aris.ge/news/arasrulwlovanebis-mavne-zegavlenisgan-dacva-tu-kanoni-mediis-shezgudvistvis.html>. ნანახია 5.11.2022.

გულუა ნ., 2006, ქართულ მედიას ეთიკის ნორმებს უწესებენ, <http://www.humanrights.ge/index.php?a=main&pid=6351&lang=geo> ნანახია 5.11.2022.

ევრო დირექტივა თუ ცენზურის საფრთხე - ცვლილებები მაუწყებლობის შესახებ კანონში, 17. 06.2019, <https://www.mediachecker.ge/ka/mediagaremo/article/73009-evro-direqtiva-thu-cenzuris-saftrhkhe-cvlilebebi-mautsyeblobis-shesakheb-kanonshi>, ნანახია 5.11.2022.

კანონი მაუწყებლობის შესახებ. 2001, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32866?publication=54>ნანახია 5.11.2022.

კომუნიკაციების ეროვნული კომისია წლიური ანგარიში, 2018, <https://www.gncc.ge/uploads/other/3/3706.pdf>, ნანახია 5.11.2022.

მაუწყებლების თვითრეგულირებიდან რეგულირებამდე — კომუნიკაციების კომისიის კანონპროექტი, <https://netgazeti.ge/news/334152/> ლუკა პერტაია - 18.01.2019, ნანახია 5.11.2022.

მომხმარებელთა ინტერესების საზოგადოებრივი დამცველის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში , 2017 <http://momkhmarebeli.gncc.ge/wp-content/uploads/2019/10/2017-წლის-ანგარიში-1.pdf>, ნანახია 5.11.2022.

მჭედლიძე დ. 2008. არასამთავრობო ორგანიზაციები „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ პროექტის საექსპერტო დასკვნას აპროტესტებენ. 23.09.2008 12:22, <http://www.media.ge/ge/portal/news/24626/>, ნანახია 5.11.2022.

ნაბიჯი უკან, 2019 13 ივნისი, კომუნიკაციების კომისია სიძულვილის ენის კანონით დარეგულირებას ითხოვს, ავტორი: სალომე ჩადუნელი, <https://on.ge/story/39062-ნაბიჯი-უკან-კომუნიკაციების-კომისია-სიძულვილის-ენის-კანონით-დარეგულირებას-ითხოვს>, ნანახია 5.11.2022.

რადიო „თავისუფლება“ ივნისი 13, 2019, კომუნიკაციების კომისია ითხოვს დაჩქარდეს სიძულვილის ენის რეგულირებაზე კანონპროექტის განხილვა <https://www.radiotavisupleba.ge/a/29997895.html>, ნანახია 5.11.2022.

საქართველოს კანონი მაუწყებლობის შესახებ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32866?publication=54>, ნანახია 5.11.2022

საშობაო ეპისტოლე, 2017, <https://ipress.ge/new/sashobao-epistole-media-u/>, ნანახია 5.11.2022.

საადდგომო ეპისტოლე, 2018, <https://on.ge/story/20932-ილია-მეორის-2018-წლის-საადდგომო-ეპისტოლე-სრულად>, ნანახია 5.11.2022.

საშობაო ეპისტოლე, 2019. <https://ipress.ge/new/patriarqi-traditsiebis-e/>, ნანახია 5.11.2022.

ტაბულა, 13 ივნისი 2019, <http://www.tabula.ge/ge/story/150352-komunikaciebis-erovnuli-komisija-gamoxatvis-tavisuflebaze-regulaciebis-datsesebas>, ნანახია 5.11.2022.

ქართული პრესის მიმოხილვა 14.06.2019, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/551427-kartuli-presis-mimoxilva-14062019/>, ნანახია 5.11.2022.

ქავთარაძე ლ., ევრო დირექტივა თუ ცენზურის საფრთხე, 17.06.2019 <https://www.mediachecker.ge/ka/mediagaremo/article/73009-evro-direktiva-thu-cenzuris-saftrhkhe-cvlilebebi-mautsyeblobis-shesakheb-kanonshi> nanaxia 30.11.2019, ნანახია 5.11.2022.

ყველანი სიტყვის თავისუფლების წინააღმდეგ, 2019, <https://www.girchi.com/index.php/ge/media/news/600-qvelani-sitqvis-tavisuplebis-cinaaghmdeg>, ნანახია 5.11.2022.

წმინდა სინოდის 21 დეკემბრის სხდომის ოქმი, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“, #34, 2006 წ. გვ. 7-9.

წმინდა სინოდის 27 ივნისის სხდომის ოქმი, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“, #24, 2008 წ. გვ. 9-10

წმინდა სინოდის 20 დეკემბრის სხდომის ოქმი, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“, #35, 2011 წ. გვ.3-5.

ჩადუნელი, ს. ნაბიჯი უკან, 2019, 13 ივნისი, კომუნიკაციების კომისია სიძულვილის ენის კანონით დარეგულირებას ითხოვს, <https://on.ge/story/39062-ნაბიჯი-უკან-კომუნიკაციების-კომისია-სიძულვილის-ენის-კანონით-დარეგულირებას-ითხოვს>, ნანახია 5.11.2022.

Appel H. 2018, *From Triumph to Crisis: Neoliberal Economic Reform in Postcommunist Countries*, Cambridge University Press.

Berekashvili B. *The End of Neoliberal Hegemony* 2013, <https://dfwatch.net/the-end-of-neoliberal-hegemony-20486-17781>, ნანახია 5.11.2022.

Braun K., 2016. “Between representation and narration: Analyzing policy frames,” In: F. Fischer, D. Torgerson, A. Durnová, and M. Orsini (editors). *Handbook of critical policy studies*. Northampton, Mass.: Edward Elgar, pp. 441–461.

Fairclough N., 2001. *Language and power*. Second edition. New York: Longman.

Fairclough, N. 1995. *Media discourse*. London: E. Arnold.

Fairclough N. and R. Wodak, 1997. “Critical discourse analysis,” In: T. van Dijk (editor). *Discourse as social interaction*. London: Sage, pp. 258–284.

Fairclough, Norman, Mulderrig, J and Ruth, Wodak. “Critical Discourse Analysis.” In *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ed. Teun van Dijk. 2nd ed. 358-378. London: Sage Publications, 2011

Gabitsinashvili M. | 06.12.2019 Georgia's neoliberal agony, <https://www.ips-journal.eu/regions/europe/article/show/georgias-neoliberal-agony-3924/>, ნანახია 5.11.2022.

Gugushvili D. 2017, *Lessons from Georgia's neoliberal experiment: A rising tide does not necessarily lift all boats*, *Communist and Post-Communist Studies* 50 (2017) 1-14

Kipiani G., 2010. *Regulatory Reform in Georgian Broadcasting: Citizen Rights and Roadblocks to Regulation*. https://www.researchgate.net/publication/320735947_Regulatory_Reform_in_Georgian_Broadcasting_Citizen_Rights_and_Roadblocks_to_Co-Regulation. ნანახია 5.11.2022.

J. Lemke, 1995. *Textual politics: Discourse and social dynamics*. London: Taylor & Francis.

Nafstad's et al., (2007) *Ideology and power: The influence of current neo-liberalism in society*, July 2007, *Journal of Community & Applied Social Psychology* 17(4):313 – 327

Nafstad H. Blakar R., Ideology and Social Psychology. *Social and Personality Psychology Compass* 6/4 (2012): 282–294,

Nafstad's et al., (2007) Ideology and power: The influence of current neo-liberalism in society July 2007, *Journal of Community & Applied Social Psychology* 17(4):313 – 327

Nafstad, H.; Blakar, M.I, R. From an individualized to a societal social psychology: Ideology and ideological changes as reflected in language usage. *Annual Review of Critical psychology*. 2012, 10, 741-755

<https://thediscourseunit.files.wordpress.com/2016/05/norway-i-741-755.pdf>, 5.11.2022.

Shafer G. A critical discourse analysis of how the telecommunications industry influenced VoIP deregulation legislation in 36 states. *First Monday*, [S.l.], dec. 2017. . Available at: <<https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/8142/6614>>. 5.11.2022.

Schön D. , Rein M., 1994. *Frame reflection: toward the resolution of intractable policy controversies*. New York: Basic Books.

Van Dijk, T. 1993. “Principles of critical discourse analysis,” *Discourse & Society*, volume 4, number 2, pp. 249–283.

Van Dijk, T. 2000. “The reality of racism: On analyzing parliamentary debates on immigration,” In: G. Zurstiege (editor). *Festschrift für die Wirklichkeit*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 211–225.

Van Dijk , T. A. 2012 . *Discourse and Knowledge* . in *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, eds James Paul Gee. Routledge. London. pp. 587–603.